

Política social, família i migracions**2013/2014**

Codi: 102145

Crèdits: 12

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500262 Sociologia	OB	2	A

Professor de contacte

Nom: José Adelantado Gimeno

Correu electrònic: Jose.Adelantado@uab.cat

Utilització d'idiomes

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Algun grup íntegre en anglès: No

Algun grup íntegre en català: Sí

Algun grup íntegre en espanyol: Sí

Prerequisits

No hi ha prerequisits per fer aquesta assignatura.

Objectius

Aquesta assignatura se situa en el segon curs del grau de Sociologia i es desenvolupa durant el primer i segon quadrimestre. Presenta l'eix vertebral de la matèria "Política Social" a partir de l'articulació de tres focus. El primer focus posa l'accent en la política social entesa en el sentit més general, a partir de l'abordatge de la seva història i de la comparació internacional dels diferents règims de benestar. El segon focus es fixa en la família i en les transformacions postindustrials d'aquesta institució, amb una especial atenció a les polítiques familiars. Finalment, el tercer focus se centra en les actuals migracions internacionals i els reptes que plantegen a la governabilitat de societats cada cop més diverses. S'analitzen les polítiques públiques de redistribució, de reconeixement i de representació, així com els impactes que les polítiques socials tenen en els processos d'inclusió/exclusió socials de les persones migrades.

L'objectiu del curs és introduir l'alumnat en l'estudi de les condicions socials que afavoreixen o dificulten el benestar de les persones (entès en termes de necessitats o de capacitats bàsiques), mitjançant el coneixement de com es distribueixen socialment els recursos de benestar (estat, mercat, família i comunitat) i com impacten les polítiques socials.

Competències

Sociologia

- Analitzar problemes derivats de l'aplicació de polítiques públiques i de situacions de conflicte reconeixent la complexitat dels fenòmens socials i de les decisions polítiques que afecten la democràcia, els drets humans, la justícia social i el desenvolupament sostenible.
- Aplicar els conceptes i els enfocaments de la teoria sociològica, especialment les explicacions de les desigualtats socials entre classes, entre gèneres i entre grups ètnics, a la posada en pràctica de les polítiques públiques i a la resolució de les situacions de conflicte.
- Avaluar les aportacions dels enfocaments sociològics a l'estudi de la cultura, l'educació, la interacció entre societat i medi ambient, la política social i el treball.
- Demostrar que es comprenen els enfocaments de la teoria sociològica, així com els diversos vessants, interpretacions i el context històric.
- Demostrar que es comprenen les anàlisis dels fenòmens socials presentades en llengua anglesa, i observar-ne els punts forts i febles.
- Descriure els fenòmens socials de manera teòricament rellevant i tenint en compte la complexitat dels

factors implicats, de les seves causes i dels seus efectes.

- Gestionar el propi temps: planificar l'estudi propi, gestionar la relació amb un tutor o tutora o un assessor o assessora, i establir i complir els terminis adequats per a un projecte de treball.

Resultats d'aprenentatge

1. Comparar els diferents enfocaments teòrics sobre la política social.
2. Comparar la lectura de les polítiques socials des de diferents ideologies presents en la realitat social d'Espanya i de Catalunya
3. Comprendre les interpretacions socials de la política social d'acord amb aquests enfocaments.
4. Definir els conceptes sociològics que interpreten la política social.
5. Definir els fenòmens socials subjacents a les polítiques socials i els conflictes sobre les necessitats socials.
6. Demostrar que es comprenen les anàlisis dels fenòmens socials presentades en llengua anglesa, i observar-ne els punts forts i febles.
7. Discriminar les explicacions de les desigualtats d'accés i impacte de les polítiques socials entre classes, entre gèneres i entre grups ètnics que aquests actors donen per descomptades.
8. Distingir els conceptes sociològics sobre la política social.
9. Distingir els conceptes sociològics, així com els mètodes i les tècniques de recerca social comunament utilitzats per analitzar la política social.
10. Distingir les polítiques socials subjacents a uns conflictes determinats.
11. Expressar els debats al voltant d'aquests enfocaments, pel que fa a la política social.
12. Gestionar el propi temps: planificar l'estudi propi, gestionar la relació amb un tutor o tutora o un assessor o assessora, i establir i complir els terminis adequats per a un projecte de treball.
13. Relacionar els conceptes, els mètodes i les tècniques utilitzats per analitzar la política social amb els debats teòrics i metodològics generals.
14. Relacionar els debats al voltant d'aquests enfocaments, pel que fa a la política social, amb el context històric en el qual han sorgit.
15. Relacionar-los amb els debats sobre l'estat, el canvi social i la desigualtat.

Continguts

PRIMERA PART: POLITICA SOCIAL

Professor: Pep Adelantado

Bloc I. Fonaments teòrics de la política social

1. ¿Què és la política social?
2. Política social i estructura social

Bloc II. Focus d'interès

3. Règims de benestar
4. Canvis sociopolítics i Estats del Benestar. Nous riscos socials
5. De l'Estat del Benestar Protector a l'Estat del Benestar Inversor

Bloc III. Origen i evolució de la política social i de l'Estat del Benestar a Espanya

6. L'Estat "Autoritari" del Benestar a Espanya
7. La política social a la Constitució i durant la transició
8. La profundització de les polítiques neoliberals
9. La política social a les Autonomies i a les Administracions locals

SEGONA PART: POLÍTIQUES FAMILIARS

Professor: Lluís Flaquer

Bloc I. Substrat de les polítiques familiars

1. Règims de producció, polítiques socials i models familiars
2. Diversitat familiar i igualtat d'oportunitats
3. Concepte i dimensions de les polítiques familiars

Bloc II. Instruments de les polítiques familiars

4. Polítiques de suport econòmic a les famílies
5. Llicències parentals
6. Atenció infantil i educació per a infants de 0-6 anys

Bloc III. Resultats de les polítiques familiars

7. Pautes de fecunditat
8. Benestar de la infància i equitat de gènere
9. Drets dels infants, mobilitat intergeneracional i sostenibilitat de l'Estat de benestar

TERCERA PART: POLÍTIQUES MIGRATÒRIES

Professora: Sònia Parella

Bloc I. Introducció a les migracions internacionals

1. Moviments poblacionals i migracions internacionals a l'actualitat. Causes de les migracions internacionals
2. Evolució dels fluxos migratoris a Espanya

Bloc II. Immigració, Polítiques públiques i Ciutadania

3. Polítiques de control de fluxos
4. Polítiques d'immigració, integració i reconeixement: debats, models i tendències a Europa
5. Participació política i ciutadania. Les polítiques de representació

Bloc III. Polítiques i Governabilitat des les Migracions. el Cas Espanyol

6. La gestió del benestar: polítiques socials sectorials amb voluntat redistributiva (educatives, sanitàries, d'habitatge, de gestió del mercat de treball, anti-discriminació laboral, etc.) i immigració.
7. Immigració, gènere i polítiques d'igualtat
8. El paper de les administracions locals en la implementació de polítiques socials. La gestió local del fet migratori

Metodologia

El desenvolupament del curs es basa en les següents activitats:

- a) Classes "magistrals", on l'estudiant assoleix les bases conceptuals de la matèria amb la seva assistència a les classes i completant-les amb l'estudi personal dels temes tractats.
- b) Participació en seminaris específics dirigits a la discussió dels textos bàsics. Presentació de fitxes de lectura.
- c) Treball en grups (tres persones) sobre tres propostes d'ABP (Aprentatge Basat en Problemes). Seguiment en horari de tutories.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes magistrals i Seminaris a l'aula	105	4,2	2, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13
Tipus: Supervisades			
Tutories grupals i individuals	45	1,8	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15
Tipus: Autònomes			
Lectures, Treball en equip, Preparació de proves escrites	150	6	1, 3, 4, 11, 14, 15

Avaluació

Se superarà l'assignatura si la nota final de les diferents activitats d'avaluació assoleix com a mínim un 5. La nota mitjana de les tres proves escrites (individuals) i la resolució del cas ABP (grupal) han de tenir una nota mínima de 4 per tal de poder fer mitjana i superar el conjunt de l'assignatura.

Aquells estudiants que no assoleixin una nota mitjana de 4 (a partir de la suma de les tres proves escrites), tindran l'opció de repetir només una de les tres proves el dia de l'avaluació de compensació. L'avaluació de compensació no contempla que els estudiants que assoleixin una nota mitjana igual o superior a 4 (a partir de la suma de les tres proves escrites) puguin pujar la nota, encara que hagin suspès alguna de les tres proves.

Aquells estudiants que durant el curs hagin fet un seguiment adequat de l'assignatura i no superin l'avaluació grupal (nota de l'ABP inferior a 4), podran optar per l'avaluació de compensació i tornar a lliurar el treball. Els lliuraments presentats fora de termini no seran avaluats

A l'acta d'avaluació tan sols tindran la qualificació de "no presentat" aquelles persones que no hagin fet les activitats d'avaluació corresponents al 50% de la nota.

PROGRAMACIÓ DE L'ASSIGNATURA. Grups 1 i 51

Data/tes	Activitat	Lloc	Material
Segona setmana de setembre 2013	Presentació del curs	Aula	Campus Virtual

Tercera setmana de setembre a tercera de novembre 2013	Classes magistrals i Seminaris Primera part: Blocs I, II i III	Aula	Textos bàsics dossier lectures
Tercera setmana de desembre 2013	Presentació de les diferents opcions d'ABPs, configuració dels grups, assignació tutor/a i planificació seguiment tutorial	Aula	Textos presentació casos ABP
Cuarta setmana de novembre 2013 a primera de març 2014	Classes magistrals i Seminaris Segona part: Blocs I, II i III	Aula	Textos bàsics dossier lectures
Tercera setmana de desembre 2013 a primera de juliol 2014	Cada tutor/a farà el seguiment dels grups ABP que tingui assignats	Tutories	
Tercera setmana de febrer 2014	Presentació a cada tutor/a fitxes lectures cas ABP	Punt d'Informació	Textos presentació casos ABP
Segona setmana de març a segona de maig 2014	Classes magistrals i Seminaris Tercera part: Blocs I, II i III	Aula	Textos bàsics dossier lectures
Tercera setmana abril 2014	Presentació a cada tutor/a esquema resolució cas ABP	Punt d'Informació	Seguiment tutorial i textos presentació casos ABP
Primera setmana de juliol 2014	Lliurament ABP	Punt d'Informació	Seguiment tutorial i textos presentació casos ABP
Data a determinar per la Facultat	Recuperació prova escrita (només una). Segon lliurament ABP (per als qui no hagin superat el primer)	Aula. Punt d'Informació	

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Avaluació grupal (equips de tres persones): Lliurament informe resolució ABP	20%	0	0	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15

Avaluació grupal (equips de tres persones): Seguiment tutorial resolució ABP	5%	0	0	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15
Avaluació individual: Fitxes de totes les lectures bàsiques amb les idees principals (màxim 500 paraules), o mapa conceptual (esquema) i assistència durant el curs a les sessions programades a l'aula	15%	0	0	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15
Avaluació individual: Tres proves escrites que avaluaràn l'adquisició de conceptes i coneixements bàsics referits als continguts de l'assignatura. proves escrites que avaluaràn l'adquisició de continguts bàsics de l'assignatura	60%	0	0	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15

Bibliografia

PRIMERA PART: POLITICA SOCIAL

Lectures bàsiques:

- (1) Adelantado, J, Noguera, J.A., y Rambla, X. (2000): "El marco de análisis: Las relaciones complejas entre estructura social y políticas sociales"; en J. Adelantado (coord.): Cambios en el Estado del Bienestar. Políticas sociales y desigualdades en España. Barcelona. Icària-UAB. Págs. 23-61.
- (2) Cachón, Lorenzo (1995): "Estado de Bienestar y capitalismo avanzado"; en J. Benedicto y M.L. Morán (edits.): Sociedad y política. Temas de sociología política. Madrid. Alianza. Págs. 189-223.
- (3) Taylor-Gooby, Peter (2008): The New Welfare State Settlement in Europe. European Societies 10 (1): 3-24
- (4) Raventós, Daniel (2012): "La renda bàsica: preguntes i respostes més freqüents". Dossiers del Tercer Sector, núm 20/juny. Barcelona. Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya.
- (5) Rodríguez Cabrero, Gregorio (coord.)(2008): "El Estado de bienestar en el contexto del Modelo Social Europeo" en VI Informe Foessa sobre exclusión y desarrollo social en España. Madrid, Fundación Foessa. Págs. 471-486

Lectures complementàries:

Adelantado, José (2005): "Las Políticas Sociales". Universidad de Salamanca, campus.usal.es/~dpublico/areacp/materiales/6.2.laspoliticassociales.pdf

Adelantado, José y Calderón, Eduardo (2005): "Globalización y estados del bienestar: ¿respuestas semejantes a problemas parecidos?. Cuadernos de Relaciones Laborales. Vol. 23 núm. 2. Págs. 15-44.

Adelantado, José y Gomà, Ricard (2000): "El contexto: La reestructuración de los regímenes de bienestar europeos"; en J. Adelantado (coord.): Cambios en el Estado del Bienestar. Políticas sociales y desigualdades en España. Barcelona. Icària-UAB. Págs. 63-96.

Antón, Antonio (2009): "Debates sobre ideas de la izquierda" en A. Antón: Reestructuración del Estado de bienestar. Madrid. Talasa, Págs. 127-176

Beckfield, Jason (2006) "European integration and income inequality". Luxembourg Income Study. Working Paper No. 447

Clayton, Richard y Pontusson, Jonas (2006 {1998}) "El recorte del Estado de bienestar reconsiderado. Reducción de los derechos, reestructuración del sector público y tendencias desiguales en las sociedades capitalistas avanzadas". Zona Abierta 114/115. Págs. 43-119.

Esping-Andersen, Gösta (2000): Fundamentos sociales de las economías postindustriales. Barcelona. Ariel.

Esping-Andersen, Gösta y Palier, Bruno (2010): Los tres grandes retos del Estado del bienestar. Barcelona. Ariel.

Jepsen, Maria and Serrano, Amparo (2005) "The European Social Model: an exercise in deconstruction". Journal of European Social Policy. Vol 15 (3). Págs. 231-245

Korpi, Walter and Palme, Joakim (2003) "New Politics and Class Politics in the context of Austerity and Globalization: Welfare State Regress in 18 Countries, 1975-95". American Political Science Review. Vol. 97(3). Págs. 425-446.

Moreno, Luis and Palier, Bruno (2005): "The Europeanisation of Welfare: Paradigm Shifts and Social Policy Reforms" en P. Taylor-Gooby (ed.): Ideas and Welfare State Reform in Western Europe. New York. Palgrave-Macmillan. Págs. 145-175.

Moreno, Luis y Rodríguez Cabrero, Gregorio (2007) "Política social y estado del bienestar" en M. Pérez Yruela (comp): La sociología en España. Madrid. CIS-Federación Española de Sociología. Págs. 645-666

Muñoz de Bustillo, Rafael (2000): "Retos y restricciones del Estado de Bienestar en el cambio de siglo" en R. Muñoz de Bustillo (ed): El Estado de Bienestar en el cambio de siglo. Madrid. Alianza. Págs. 50-108.

Pierson, Paul (2006 {2001}) "Sobrellevando la austeridad permanente. Reestructuración del Estado de bienestar en las democracias desarrolladas". Zona Abierta 114/115. Págs. 121-164.

RODRÍGUEZ CABRERO, Gregorio (2009) "Transformaciones y efectos en las políticas sociales en España desde la perspectiva de la inclusión social" en G. Jaraíz (coord.): Actuar ante la exclusión: Análisis, políticas y herramientas para la inclusión social. Madrid. Ed. Cáritas Española, pp. 57-85.

Taylor-Gooby, Peter (2004): New Risks, New Welfare. The transformation of the European Welfare State. New York. Oxford University Press. Págs. 1-28.

SEGONA PART: POLÍTIQUES FAMILIARS

Lectures bàsiques:

(1) Lewis J. (2006). 'Introduction: Children in the Context of Changing Families and Welfare States'. A. J. Lewis (ed). Children, Changing Families and Welfare States. Cheltenham: Elgar. pp. 1-24.

(2) Pfau-Effinger, B. (2005). 'Welfare State Policies and the Development of Care Arrangements'. European Societies 7(2): 321-347.

(3) McLanahan, S. (2004). 'Diverging Destinies: How Children Are Faring Under the Second Demographic Transition.' Demography 41 (4): 607-627.

(4) Escobedo, A., L. Flaquer and L. Navarro (2012). 'The Social Politics of Fatherhood in Spain and France: A Comparative Analysis of Parental Leave and Shared Residence.' Ethnologie Française 42 (1): 117-126.

(5) Flaquer, L. (2013). 'Family-related factors influencing child well-being.' In Asher Ben-Arieh, Ivar Frønes, Ferran Casas and Jill E. Korbin (eds.) Handbook of Child Well-being. Heidelberg: Springer.

Lectures complementàries:

Alberdi, Inés (1999). La nueva familia española. Madrid: Taurus.

Beck-Gernsheim, E. (2003). La reinención de la familia. Barcelona: Paidós

Flaquer L. and A. Escobedo (2009). 'The metamorphosis of Informal Work in Spain: Family Solidarity, Female Immigration, and Development of Social Rights'. In B. Pfau-Effinger, L. Flaquer and P. Jensen (eds.) Formal and Informal Work: The Hidden Work Regime in Europe. New York and London: Routledge. pp. 143-168.

Flaquer, L. (1998). El destino de la familia. Barcelona: Ariel.

- Flaquer, L. (1999). *La estrella menguante del padre*. Barcelona: Ariel.
- Flaquer, L. (2000). *Les polítiques familiars en una perspectiva comparada*. Barcelona: Fundació "la Caixa".
- Flaquer, L. (2007a). ['Family change and child poverty in comparative perspective'](#). Wellchi Working Paper Series 1/2007. Barcelona: Children's Well-being International Documentation Centre.
- Flaquer, L. (2007b). ['How can we orientate the reform of childhood policies? Challenges, dilemmas and proposals'](#). Wellchi Working Paper Series No. 8/2007. Barcelona: Children's Well-being International Documentation Centre.
- Flaquer, L. (2009a). 'Coming in from the Cold: Single Parenthood as an Issue of Social Policy in Spain'. In Ursula von der Leyen and Vladimir Spidla (eds.). *Voneinander lernen - miteinander handeln: Aufgaben und Perspektiven der Europäischen Allianz für Familien*. Baden-Baden: Nomos. pp. 203-214.
- Flaquer, L. (2009b). ['Les polítiques familiars a Catalunya'](#). VIA 09 Valors, Idees, Actituds. Abril : 76-101.
- Flaquer, L. (2009c). ['Les polítiques familiars a Europa: Tendències i reptes'](#). Barcelona Societat: Revista de coneixement i anàlisi social. Núm 15. Barcelona societat. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. pp. 25-34.
- Flaquer, L. and A. Garriga (2009). 'Marital disruption in Spain: Class selectivity and deterioration of economic conditions'. In H.-J. Andreß and D. Hummelsheim (eds). *When Marriage Ends: Economic and Social Consequences of Partnership Dissolution*. Cheltenham: Edward Elgar. pp. 178-210.
- Flaquer, L., A. Escobedo y L. Navarro (2009). ['El impacto de la maternidad y la paternidad en el empleo: Itinerarios laborales de madres y padres en hogares con menores de tres años. Análisis de cambios y discontinuidades a partir de la muestra continua de vidas laborales'](#). Madrid: FIPROS.
- Flaquer, L., E. Almeda y L. Navarro (2006). *Monoparentalitat i infància*. Barcelona: Fundació "la Caixa".
- Furstenberg, Jr., F. F. (2003). 'Teenage Childbearing as a Public Issue and Private Concern'. *Annual Review of Sociology* 29: 23-39.
- Iglesias de Ussel, J y G. Meil Landwerlin (2001). *La política familiar en España*. Barcelona:Ariel.
- Segalen, M. (2004). *Antropología histórica de la familia*. Madrid: Taurus.

TERCERA PART: POLÍTIQUES MIGRATÒRIES

Lectures bàsiques:

- (1) CACHON, L. (2009): "En la "España inmigrante": entre la fragilidad de los inmigrantes y las políticas de integración" Pa
- (2) CASTLES, S. (2004): "Por qué fracasan las políticas migratorias", *Migraciones* 15:147-184
- (3) RODRIGUEZ, D. (2007) "Inmigración y modelos de incorporación: contextos, claves del debate y tendencias de futuro (mirada transatlántica: Canadá y Alemania, Francia y los Países Bajos, Barcelona: CIDOB (pp. 8-33) Disponible a:
[http://www.cidob.org/es/publicaciones/documentos_cidob/migraciones/num_12_politicas_y_modelos_de_acogida_una_mir]
- (4) ZAPATA-BARRERO, R. (2010) 'Managing Diversity in Spanish Society: A Practical Approach', *Journal of Intercultural S*
- (5) GARCÉS, B. (2012) "Dimensió administrativa: estudi exploratori sobre les polítiques locals en matèria d'immigració a C. Associació Catalana de Municipis i Comarques. pp. 67-94.

Lectures complementàries:

- AJA, E.; DIEZ, L. (coor.) (2005): *La regulació de la immigració a Europa*, Barcelona: Fundació "La CAIXA"
- AJA, E. (2012): *Inmigración y Democracia*, Madrid: Alianza Editorial.

- AMBROSINI, M. (2012). "Between National States and Cosmopolitan Societies: the Institution of Citizenship takes the Immigrants". *Journal of Modern European Studies*, 40(1), 1-15.
- ARAGON MEDINA, J. (2009). Las políticas locales para la integración de los inmigrantes y la participación de los agentes locales. *Revista de Sociología*, 21(1), 1-15.
- ARANGO, J. (2000) "Enfoques conceptuales y teóricos para explicar la migración" *International Social Science Journal*, nº 48, pp. 1-15.
- AUBARELL, G. (ed.) (2003): *Perspectivas de la inmigración en España*, Barcelona: Icaria
- BASTIA, T. (2010). "Políticas migratorias en nombre de la cohesión social". *Papeles*, nº 101, pp. 53-62. Disponible a: http://www.fuhem.es/media/cdv/file/biblioteca/PDF%20Papeles/101/Políticas_migratorias_en_nombre_cohesion_TBastia.pdf
- BAUBÖCK, R. (ed.) (1994). *Transnational Citizenship*, Edward Elgar, London.
- BAUMANN, G. (2001): *El enigma multicultural: un replanteamiento de las identidades nacionales, étnicas y religiosas*, Paidós, Barcelona.
- BENHABIB, S. (2005): *Los derechos de los otros. Extranjeros, residentes y ciudadanos*, Gedisa, Barcelona.
- BETTIO, F.; VILLA, P.; SIMONAZZI, A. (2006). "Change in care regimes and female migration: the 'care drain' in the Mediterranean region". *Journal of Modern European Studies*, 44(1), 1-15.
- CACHON, L.; LAPARRA, M. (2009): *Inmigración y políticas sociales*. Barcelona: Ed. Bellaterra.
- CACHON, L. (2009): *La 'España inmigrante': marco discriminatorio, mercado de trabajo y políticas de integración* Barcelona: Ed. Bellaterra.
- CARRASCO, S. (2008). "Segregació escolar i immigració: repensant plantejaments i alternatives". *Nous Horitzons*, nº 190, pp. 1-15.
- CASTLES, S. 2006. 'Guestworkers in Europe: A Resurrection?' *International Migration Review* 40:4, 741-66.
- DOMÈNECH, M. (2008) "La gestió participativa de la migració a nivell local: els plans de ciutadania", *Nous Horitzons*, nº 191, pp. 1-15.
- FERNÁNDEZ, B. 2010. Políticas migratorias comparadas en el Sur de Europa: lecciones cruzadas entre España y Portugal <http://www.falternativas.org/estudios-de-progreso/documentos/documentos-de-trabajo/politicas-migratorias-comparadas-en-el-sur-de-europa>
- HAMMAR, T. (1990). *Democracy and the nation states: aliens, denizens and citizens in a world of international migration*, A. A. Balkema, Rotterdam.
- KYMLICKA, W. (1996). *Ciudadanía Multicultural*, Paidós, Barcelona.
- LÓPEZ SALA, A.Mª. (2005). *Inmigrantes y Estados: la respuesta política ante la cuestión migratoria*, Barcelona: Ed. Anthropos.
- LUCAS, J. de. 2001. "Hacia una ciudadanía europea inclusiva. Su extensión a los inmigrantes" *Afers Internacionals*, núm. 5, pp. 1-15.
- MALGESINI, G. y GIMÉNEZ, C. (1997). *Guía de conceptos sobre migraciones, racismo e interculturalidad*, Madrid: La Cueva.
- MASSEY, D. et al. (1993). "Theories of International Migration: A Review and Appraisal", *Population and Development Review* 19(1), 1-20. <http://www.ccp.ucr.ac.cr/~icamacho/problemas/teorias%20sobre%20la%20migracion.pdf>
- Migrations. *Société.Dossier*, vol. 43, nº 134-135 "Immigration en Catalogne : politiques et société", coordinat per Catherine Dubois.
- MORENO, F..J. y BRUQUETAS, M. 2010. *Inmigración y Estado de bienestar en España*. Barcelona: Obra Social "La Caixa".
- MOYA, D. i A. VIÑAS 2010. (eds.) *Sufragio y participación política de los extranjeros extracomunitarios en Europa*. Barcelona: Obra Social "La Caixa".
- PENNINX, R. i MARTINIELLO, M. (2006). "Procesos de integración y políticas locales: estado de la cuestión y algunas ensayos". *Revista de Sociología*, 18(1), 1-15. [<http://reis.metapress.com/content/u047r24q2r22v073/fulltext.pdf>]
- Política y Sociedad. Monográfico nº. 45 "Políticas Migratorias en la España de las Autonomías", Madrid, Universidad Complutense.
- PORTES, A.; DEWIND, J. (ed.) (2007). *Rethinking Migration. New Theoretical and Empirical Perspectives*. New York: Berg.
- REHER, D. et al. 2011. "¿ESPAÑA EN LA ENCRUCIJADA? Consideraciones sobre el cambio de ciclo migratorio", *Revista de Sociología*, 23(1), 1-15. <http://revintsociologia.revistas.csic.es/index.php/revintsociologia/issue/view/29>
- RIBAS, N. (2003): *Una invitación a la sociología de las migraciones*, Barcelona: Eds. Bellaterra.
- SANAHUJA, R., RENDON, G. (2008). "El reagrupament familiar a la ciutat de Barcelona". [Barcelona Societat: revista d'informació](http://www.barcelonainformacio.org/revista/index.php?option=com_content&view=article&id=104)

- SÁNCHEZ, B. 2011. " LA POLÍTICA MIGRATORIA EN ESPAÑA. Un análisis de largo plazo" Revista Internacional de Sociología <http://revintsociologia.revistas.csic.es/index.php/revintsociologia/issue/view/29>
- SOLÉ PUIG, C.; PARELLA, S. 2008. "El modelo de gestión de las migraciones en Cataluña: ¿una "vía catalana" de integración?"
- SOYSAL, Y. 1994. Limits of Citizenship. Migrants and Postnational Membership in Europe, University of Chicago Press, Chicago
- SUÁREZ-NAVAZ, L., MACIÁ PAREJA, R. y Moreno García, Á. (eds.) 2007. Las luchas de los sin papeles y la extensión de los derechos de ciudadanía. Madrid: Síntesis
- TEZANOS, J.F. (2007) "Nuevas tendencias migratorias y sus efectos sociales y culturales en los países de recepción. Documentación de la migración" pp. 11-34.
- TORRES, F. 2004. "De la asimilación al pluralismo. Inmigración y gestión de la diversidad cultural en las sociedades contemporáneas" www.uv.es/~sociolog/arxiu/arxiu11.pdf
- VANCEA, M. 2008. "És universal el sufragi universal? Els límits del dret de vot de la població immigrant" Nous Horitzons, n.º 10
- ZAPATA-BARRERO, R. (2004). Multiculturalidad e inmigración. Madrid: Síntesis
- ZAPATA-BARRERO, R. (2009) "Definició d'una política d'acomodació de la diversitat cultural per a la ciutat de Barcelona".
- ZAPATA-BARRERO, R. (2009) (coord.), Políticas y gobernabilidad de la inmigración en España, Madrid: Ariel.
- ZAPATA-BARRERO, R. (ed.) (2009). [Citizenship policies in the age of diversity. Europe at the crossroads](#) Barcelona: Fundació CIDOB / Universitat de Barcelona
- ZAPATA-BARRERO, R. (ed.) (2010). Diversidad y política cultural. Barcelona: Icaria.